

**KOXLEAR IMPLANTATSIYADAN KEYIN BOLANI
REABILITATSIYA QILISH MASALALARI**

*Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat Pedagogika
Universiteti Maxsus pedagogika va inkyuziv ta'lim fakulteti magistri
Abduxalilova Marjona Ixtiyor qizi*

Annotatsiya: Bu maqolada eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarning eshitish qoldig'idan qay darajada shaakillanganligi va koxlear implant nima, u qanday vazifani bajaradi va koxlear implantatsiyadan keyin bolani reabilitatsiya qilish masalalari haqida so'z olib boradi.

Kalit so'z: Koxlear implant, ta'limiy, tarbiyaviy, Surdopedagogika, operatsiya, maktabgacha yoshdagi bola, tovushlarni to'g'ri idrok etish.

Аннотация: В данной статье говорится о том, в какой степени у детей с потерей слуха наблюдается остаточный слух, что такое кохлеарный имплант, какова его функция, а также вопросы реабилитации детей после кохлеарной имплантации.

Ключевые слова: Кохлеарный имплант, образовательный, воспитательный, Глухая педагогика, операция, дошкольник, правильное восприятие звуков.

Abstract: This article talks about the extent to which children with hearing loss are affected by residual hearing, what is a cochlear implant, what is its function, and the issues of child rehabilitation after cochlear implantation.

Key word: Cochlear implant, educational, educational, Deafpedagogy, operation, preschool child, correct perception of sounds

Koxlear implantatsiya va uning keyingi reabilitatsiyasi jarayonida bola holatining o'zgarishi Surdopedagogikada yangi hodisa paydo bo'lishiga olib keldi. Bolani koxlear implantatsiyaga o'rgatish sog'lom tengdoshlari bilan birgalikda, xalq ta'lim tizimi uchun nisbatan yangi hodisa. Koxlear implantatsiya natijasida olingan eshitish qobiliyatidan to'liq foydalanish uchun bolalar operatsiyadan keyingi reabilitatsiyaga muhtoj. Busiz tabiiy eshitish-nutq xatti-harakatlari ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirishda koxlear implantatsiya jarrohligidan so'ng maqbul natijaga erishish mumkin emas.

Koxlear implantatsiyadan keyingi reabilitatsiya kursining asosiy maqsadi bolani og'zaki va og'zaki bo'lmagan ovoz signallarini idrok etish va tushunishga o'rgatish, shuningdek nutqni rivojlantirish uchun yangi eshitish sezgilaridan foydalanishni o'rgatishdir. Operatsiyadan keyingi reabilitatsiya jarayoni mutaxassislar guruhining ishtirokini o'z ichiga oladi: audiologlar, psixologlar, nutq terapevtlari,

surdopedagog va boshqalar. Maktabgacha yoshdagi bolalarni koxlear implantatsiyadan so'ng reabilitatsiya kursi quyidagi tarkibiy qismlardan iborat.

- Koxlear implantatsiya uchun nutq protsessorini sozlash.
- Eshitish qobiliyatini va nutqini rivojlantirish.
- Bolaning umumiy rivojlanishi - xotira, e'tibor, vosita qobiliyatlari, og'zaki bo'lmagan aql.
- Bolaga va uning oilasiga psixologik yordam.

Nutq protsessoriga ulanish Koxlear implantatsiya operatsiyasidan 3-4 hafta o'tgach, nutq protsessori implantga va uning dastlabki konfiguratsiyasiga ulanadi. Audiolog, eshitish sezgilarini shakllantirishda maqbul samaraga erishgan holda, nutq protsessorini sozlash bilan shug'ullanadi. Shu daqiqadan boshlab bola tovushlarni eshitishi mumkin, ammo ularni to'g'ri idrok etish va tushunish uchun audio o'qituvchisi bilan uzoq darslar talab qilinadi. Yosh bolalarda nutqiy protsessorni birinchi kiritish va sozlash juda murakkab jarayon, chunki ular o'zlarining his-tuyg'ularini hisobga olishlari mumkin emas, hatto ular eshitish tajribasiga ega bo'lsalar ham. Shuning uchun signalga shartli motorli reaksiyani ishlab chiqish uchun maxsus pedagogik mashg'ulotlar kerak

Eshitish qobiliyatini va nutqini rivojlantirish Surdopedagog bolani paydo bo'lgan eshitishdan foydalanishga o'rgatadi, atrofdagi tovushlarni to'g'ri idrok etishni rivojlantiradi va og'zaki nutqni shakllantirishga yordam beradi. CI kasalligi bo'lgan bolada eshitish idrokini quyidagi sohalarda rivojlantirish kerak: tovushni aniqlash, kosmosda tovush manbasini lokalizatsiya qilish, nutq va nutqsiz tovushlarni farqlash, tovushlarning turli xususiyatlarini farqlash va bilish, nutq bo'lmagan atrof-muhitdagi tovushlarni ajratish va bilish, turli xil nutq signallarini ajratish, bilish va tanib olish.

Koxlear implantatsiyadan keyin bolalarni pedagogik reabilitatsiyasi

Ovozni shunchaki kuchaytiradigan odatdagi eshitish vositalaridan farqli o'laroq, koxlear implantatsiya quloqning ishlamaydigan qismlarini chetlab o'tib, to'g'ridan-to'g'ri eshitish asabiga signal beradi. Shunday qilib, operatsiya vaqtida bemorning ichki qulog'iga elektrod tizimi kiritiladi, bu eshitish asabining saqlanib qolgan tolalarini elektr stimulyatsiyasi orqali tovushli ma'lumotni idrok etishni ta'minlaydi.

Koxlear implantatsiya qilingan bolada eshitish qobiliyatini o'rgatishning asosiy printsiplari:

1. Oddiy vazifalar bilan ketma-ketlik bilan murakkabroq narsalarga o'tishda eshitish qobiliyatini rivojlantirishni boshlang;
2. Ovozni yoki so'zni har bir namoyishidan oldin, bolaning qulog'iga ko'rsatish orqali bolaning e'tiborini jalb qilish kerak.
3. Ovozni eslab qolish va tahlil qilish uchun bola uni bir necha marta eshitishi kerak, shuning uchun ota-ona har bir tovushni aniq va sekin takrorlaydi.

4. Bola bir necha bor taqdim etilgan tovushni takrorlaydi, shu bilan birga uning tovushini diqqat bilan tinglaydi;

5. Bola bilan dars har doim u allaqachon yaxshi bajarayotgan vazifa bilan yakunlanishi kerak.

Bugungi kunga qadar koxlear implantatsiya yuqori eshitish qobiliyati va to'liq karlikli bolalarni reabilitatsiya qilishning eng samarali vositasidir. Koxlear implantatsiyadan keyingi reabilitatsiya kursining natijasi o'laroq, bolalar eshitish qobiliyatining jamiyatga integratsiyalashuv jarayonini muvaffaqiyatli tugatib, bolalar bog'chasiga borib, umumta'lim maktabida o'qishlari mumkin.

Shunday qilib, tug'ma karlik va nutqni o'rganish davrida eshitish qobiliyatini yo'qotgan bolalar (1-5 yosh), erta yoshida operatsiya qilish koxlear implantatsiyadan so'ng eshitish-nutqni tiklash nuqtai nazaridan eng istiqbolli guruhlardan biridir. Kichik yoshdagi bolalarni reabilitatsiya qilish 3-5 yil davom etadi va ko'p bolalar uchun uning yakuniy maqsadi ommaviy maktabga tayyorgarlik sifatida qaralishi mumkin. Buning uchun koxlear implantatsiya markazi mutaxassislarining, ushbu sohadagi mutaxassislarning va bolaning qarindoshlarining birgalikdagi harakatlari talab etiladi.

Adabiyotlar ro'yxati.

1. Koroleva I.V. Kar bolalar va kattalarni koxlear implantatsiya qilish (elektrod eshitish protezlari). - SPb .: KARO, 2008 .-- 752 p.: Ill.
2. Kuzmicheva E.P., Yaxnina S.Z. Kar bolalarda og'zaki nutqni rivojlantirish. - M., 2003 yil.
3. Kukushkina O.I., Goncharova E.L. Koxlear implantatsiyali bolalarning dinamik tasnifi - ovozni o'qitish uchun yangi vosita // Defektologiya. - 2014. - № 2. - S. 29-35.
4. Kukushkina O.I., Goncharova E.P. Koxlear implantatsiyadan keyin psixologik va pedagogik yordam. Bolaning yangi imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish: monografiya. - M.: Poligrafiya xizmati, 2014 - 192 p.
5. Sataeva A.I. Koxlear implantatsiya kar odamlarga yordam berish vositasi sifatida // Rivojlanishida nuqsonlari bo'lgan bolalarni tarbiyalash va o'qitish. - №1. - 2008 yil.